

beeld omdat zij diefstal gepleegd hadden ten nadele van de *Wehrmacht* of van andere Duitse instanties, of omdat zij zich op grote schaal aan zwarte handel of clandestien slachten schuldig hadden gemaakt – men zou van 'economische gevangenen' kunnen spreken.

Wanneer wij nu in dit hoofdstuk over de Duitse vervolgings- en berechtingsapparaten gaan schrijven, zal blijken dat die apparaten zich gelijkelijk tegen beide groepen keerden; beide groepen kwamen ook in de regel in dezelfde gevangenissen en concentratiekampen terecht en werden, voorzover zij berecht werden, grotendeels door dezelfde Duitse instanties in staat van beschuldiging gesteld en gevonnist. Toch willen wij 'politieke gevangenen' als titel boven dit hoofdstuk handhaven: wij zullen het namelijk in hoofdzaak hebben over hún behandeling en hún reacties, zij het dat wij impliciet ook veel over de 'economische gevangenen' zullen meedelen, van wie overigens (voorzover wij weten) geen enkele er toe is overgegaan, zijn herinneringen op schrift te stellen. Wij zullen in dit hoofdstuk óók beschrijven wat de ervaringen van beide groepen waren, voorzover zij, na veroordeeld te zijn, in gevangenissen in Duitsland belandden. Daarbij valt evenwel te bedenken dat talrijke politieke gevangenen (alsook economische, wier zaak door de Duitsers afgedaan werd) *niet* in staat van beschuldiging gesteld en berecht werden maar zonder enig vonnis in Duitse concentratiekampen werden opgesloten: in kampen in Nederland of in kampen in Duitsland (of eerst in de eerste en daarna in de tweede). Over het lot der gevangenen in die concentratiekampen handelen de beide volgende hoofdstukken – dit hoofdstuk is dus slechts een van de drie waarin de lotgevallen van de politieke gevangenen aan de orde komen en dan speciaal van de illegale werkers onder hen die het als groep veruit het zwaarst hebben gehad.

Vervolging

De *Sicherheitspolizei* was niet het enige Duitse apparaat dat in bezet Nederland actieve tegenstanders¹ van het Naziregime of personen die anderszins in overtreding waren, opspoorde en arresteerde. Zoals wij reeds in deel 4

¹ 'Tegenstanders' – wij gebruiken het meervoud van een mannelijk begrip en zullen ook in het vervolg van dit deel, wanneer wij over de politieke gevangenen of illegale werkers als collectiviteit schrijven, een mannelijk meervoud gebruiken. In al die gevallen gelieve de lezer te bedenken dat zich onder die groepen talrijke vrouwen bevonden hebben.